

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การวิจัยนี้ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลจากการวิเคราะห์เชิงพรรณนาและเชิงอุปนัย โดยนำเสนอข้อมูลประกอบตาราง ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ประชาชนผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 60.1 เพศหญิง ร้อยละ 39.9 อายุเฉลี่ย 48.11 ± 11.36 ปี ระยะเวลาอาศัยอยู่ในชุมชนเฉลี่ย 45.16 ± 12.93 ปี ระดับการศึกษา ประถมศึกษา ร้อยละ 63.8 ประกอบอาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพหลัก ร้อยละ 53.2 มีรายได้เฉลี่ยของครัวเรือน $221,758.40 \pm 186,284.3$ บาทต่อปี ในระยะเวลา 3 เดือนที่ผ่านมาเข้าร่วมทำกิจกรรมชุมชนเฉลี่ย 3.64 ± 2.35 ครั้ง เข้าร่วมการอบรมจากหน่วยงานราชการในระยะเวลา 6 เดือนที่ผ่านมาเฉลี่ย 2.34 ± 1.97 ครั้ง ดังนำเสนอในตารางที่ 1

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของประชาชน (N = 293)

	ข้อมูลทั่วไป	ร้อยละ
เพศ	ชาย	60.1
	หญิง	39.9
อายุ (ปี)	ประชาชนมีอายุเฉลี่ยเท่ากับ 48.11 ± 11.36 ปี มากที่สุด 25.00 ปี น้อยที่สุด 79.00 ปี	
ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในชุมชน (ปี)	ประชาชนอาศัยอยู่ในชุมชนเฉลี่ย 45.16 ± 12.93 ปี มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนมากที่สุด 79.00 ปี น้อยที่สุด 10.00 ปี	
ระดับการศึกษา	ไม่ได้เรียนหนังสือ	13.7
	ประถมศึกษา	63.8
	มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	15.0
	อนุปริญญาหรือเทียบเท่า/ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	7.5
อาชีพหลักในปัจจุบัน	เกษตรกร	53.2
	รับราชการ	6.5
	ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	13.3

รับจ้างทั่วไป

27.0

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	ร้อยละ
รายได้เฉลี่ยครัวเรือน (บาทต่อปี)	
ครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ย $221,758.4 \pm 186,284.3$ บาทต่อปี รายได้มากที่สุด 492,000.00 บาทต่อปี รายได้น้อยที่สุด 40,000.00 บาทต่อปี	
การเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน	
ในระยะเวลา 3 เดือนที่ผ่านมาประชาชนเข้าร่วมทำกิจกรรมชุมชนเฉลี่ย 3.64 ± 2.35 ครั้ง เข้าร่วมกิจกรรมสูงสุด 20 ครั้ง เข้าร่วมกิจกรรมน้อยสุดไม่เข้าร่วมกิจกรรม	
การเข้ารับการอบรมจากหน่วยงานราชการ	
ในระยะเวลา 6 เดือนที่ผ่านมา ประชาชนเข้ารับการอบรมจากหน่วยงานราชการเฉลี่ย 2.34 ± 1.97 ครั้ง เข้าร่วมอบรมสูงสุด 12 ครั้ง เข้าร่วมอบรมน้อยสุดไม่เข้าร่วมการอบรม	

ส่วนที่ 2 การจัดการและการใช้ประโยชน์วัสดุอินทรีย์

การจัดการวัสดุอินทรีย์ พบว่า ประชาชนมีการคัดแยกขยะมูลฝอยในครัวเรือนก่อนทิ้งร้อยละ 88.7 มีการเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยในครัวเรือนเฉลี่ย 1.94 ± 0.38 ครั้งต่อสัปดาห์ โดยมีปริมาณขยะมูลฝอยที่ทิ้งแต่ละครั้งเฉลี่ย 6.19 ± 2.68 กิโลกรัม เป็นเศษผัก ผลไม้ เฉลี่ย 3.37 ± 1.94 กิโลกรัม เศษอาหารเฉลี่ย 2.00 ± 1.22 กิโลกรัม ในระยะ 6 เดือนที่ผ่านมาใช้ประโยชน์เศษวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรเฉลี่ย 5.04 ± 1.91 ครั้ง ปริมาณเศษวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรที่ใช้แต่ละครั้งเฉลี่ย 5.57 ± 1.82 กิโลกรัม

ในส่วนของ การใช้ประโยชน์วัสดุอินทรีย์ในชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่จะใช้เศษวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร ทั้งนี้ประชาชนมีการใช้ประโยชน์วัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรด้านการเพาะปลูกพืชระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.19 ± 0.73) รองลงมาใช้ประโยชน์วัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรด้านการเลี้ยงสัตว์ระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 1.95 ± 0.66) และใช้ประโยชน์วัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรด้านการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 1.71 ± 0.71) ดังนำเสนอในตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 ระดับการใช้ประโยชน์วัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรของประชาชน (N = 293)

การใช้ประโยชน์วัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร	ค่าเฉลี่ย	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับการใช้ประโยชน์
การเพาะปลูกพืช	2.19	0.73	ปานกลาง
การเลี้ยงสัตว์	1.95	0.66	ปานกลาง
การผลิตภัณฑ์	1.71	0.71	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	2.01	0.74	ปานกลาง

ในส่วนของเกษตรกร พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 69.2 สถานภาพสมรส ร้อยละ 91.0 ระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 73.7 อายุเฉลี่ย 48.90 ± 10.95 ปี สมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.66 ± 1.23 คน ระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชนเฉลี่ย 46.78 ± 12.63 ปี พืชหลักที่ปลูกในรอบปีการผลิต 2561 – 2562 ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด แตงกวา กะหล่ำปลี พริก ถั่วเหลือง มันฝรั่ง และพืชผักสวนครัวทั่วไป ระยะเวลาการทำการเกษตรเฉลี่ย 19.22 ± 9.31 ปี จำนวนพื้นที่ในการทำการเกษตรในรอบการผลิตที่ผ่านมา เฉลี่ย 7.07 ± 4.03 ไร่ เช่าที่ดินเพื่อการเกษตร เฉลี่ย 4.03 ± 3.47 ไร่ จำนวนผลผลิตพืชหลักในรอบปีการผลิตที่ผ่านมาเฉลี่ย $1,219.23 \pm 241.17$ กิโลกรัมต่อไร่ ในรอบการผลิตที่ผ่านมาเกษตรกรมีหนี้สินจากการทำการเกษตรเฉลี่ย $9,042.86 \pm 6,371.31$ บาท ขาดทุนจากการผลิตการเกษตรในรอบการผลิตที่ผ่านมาเฉลี่ย $3,747.83 \pm 2,705.86$ บาท เข้าร่วมกิจกรรมชุมชนในระยะเวลา 3 เดือนที่ผ่านมาเฉลี่ย 4.19 ± 2.78 ครั้ง จำนวนการทิ้งขยะมูลฝอยจากครัวเรือนเฉลี่ย 3.96 ± 1.40 ครั้งต่อเดือน และเกษตรกรจัดเก็บเศษวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรได้เฉลี่ย 2.68 ± 1.24 ครั้งต่อปี

ในส่วนของการใช้ประโยชน์วัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร พบว่า ประชาชนมีการใช้ประโยชน์วัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรด้านการเพาะปลูกพืชระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.32 ± 0.68) รองลงมาใช้ประโยชน์วัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรด้านการเลี้ยงสัตว์ระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 1.79 ± 0.72) และใช้ประโยชน์วัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรด้านการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.62 ± 0.83) ดังนำเสนอในตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ระดับการใช้ประโยชน์วัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรของประชาชน (N = 156)

การใช้ประโยชน์วัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร	ค่าเฉลี่ย	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับการใช้ประโยชน์

การเพาะปลูกพืช	2.32	0.68	ปานกลาง
การเลี้ยงสัตว์	1.79	0.72	ปานกลาง
การผลิตถัณฑ์	1.62	0.83	น้อย
รวมเฉลี่ย	1.94	0.76	ปานกลาง

เมื่อทำการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์เศษวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร โดยการศึกษาในรูปแบบสมการความสัมพันธ์ดังนี้ $y = a + b_1x_1 + b_2x_2 + b_3x_3 + \dots + b_8x_8$ ทั้งนี้ เมื่อนำตัวแปรทั้ง 8 ตัวเข้าสมการแล้วคำนวณด้วยวิธี Stepwise ได้แก่

X_1 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน)

X_2 รายได้ครัวเรือนต่อปี (บาทต่อปี)

X_3 ระยะเวลาการทำการเกษตร (ปี)

X_4 จำนวนพื้นที่ในการทำการเกษตรในรอบการผลิตที่ผ่านมา (ไร่)

X_5 จำนวนหนี้สินจากการทำการเกษตรในรอบการผลิตที่ผ่านมา (บาท)

X_6 จำนวนผลผลิตพืชหลักในรอบการผลิตที่ผ่านมา (กิโลกรัมต่อไร่)

X_7 จำนวนการทิ้งขยะมูลฝอยจากครัวเรือน (ครั้งต่อเดือน)

X_8 จำนวนการจัดเก็บเศษวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร (ครั้งต่อปี)

ผลการวิเคราะห์ได้ค่า F เท่ากับ 5.870 Sig เท่ากับ 0.024 และเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจเชิงพหุ (R^2) พบว่ามีค่าเท่ากับ 0.211 ซึ่งหมายความว่า ตัวแปรทั้งหมด 8 ตัวแปร อธิบายการเปลี่ยนแปลงของการใช้ประโยชน์เศษวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรของเกษตรกรได้ร้อยละ 21.10 เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 พบว่า มีตัวแปร 1 ตัวแปร คือ X_8 จำนวนการจัดเก็บเศษวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร (ครั้งต่อปี) มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์เศษวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรของเกษตรกร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งเขียนเป็นสมการพยากรณ์ ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$Y_i (\text{การใช้ประโยชน์เศษวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรของเกษตรกร}) = 2.207 + 0.059 (\text{จำนวนการจัดเก็บเศษวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร})$$

จากสมการข้างต้นจะเห็นได้ว่า การใช้ประโยชน์เศษวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรของเกษตรกรจะเพิ่มขึ้น 0.059 หน่วยต่อการเพิ่มขึ้นของจำนวนการจัดเก็บเศษวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรเฉลี่ย 1 หน่วย เมื่อทดสอบความมีนัยสำคัญ พบว่า ปัจจัยพยากรณ์นี้มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์เศษ

วัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 (p - value = 0.024) ดังนำเสนอในตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 ปัจจัยพยากรณ์การใช้ประโยชน์เศษวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรของเกษตรกรด้วยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้น (N = 156)

ตัวแปรพยากรณ์	b	bata	t	p - value*
ค่าคงที่	2.207		17.810	.000
จำนวนการจัดเก็บเศษวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร (ค่าเฉลี่ย)	.059	.495	2.423	.024
$R^2 = 0.211$ R square change= 0.175 SEE = 0.262 F = 5.870 p - value = 0.024				

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ส่วนที่ 3 คุณสมบัติทางเคมีของวัสดุปลูก

การศึกษาคุณสมบัติของวัสดุปลูก พบว่า ทุกกรรมวิธีมีค่าเป็นต่างอ่อน ๆ โดยกรรมวิธีที่ 7 มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 8.34 รองลงมากรรมวิธีที่ 2 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.29 ส่วนกรรมวิธีที่ 4 มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 8.03 ในส่วนของค่าการนำไฟฟ้า พบว่า กรรมวิธีที่ 1 มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 63.90 dS/m รองลงมากรรมวิธีที่ 2 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 62.83 และกรรมวิธีที่ 7 มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 59.27 dS/m ดังเสนอในตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 ค่าความเป็นกรด - ด่าง และค่าการนำไฟฟ้าของวัสดุปลูก

กรรมวิธีการทดลอง	ค่าความเป็นกรด - ด่าง	ค่าการนำไฟฟ้า (dS/m)
กรรมวิธีที่ 1 ฟางข้าว + มูลไก่ + ขุยมะพร้าว	8.20	63.73
กรรมวิธีที่ 2 เศษเหลือทิ้งจากการปลูกข้าวโพด + มูลไก่ + ขุยมะพร้าว	8.29	62.83
กรรมวิธีที่ 3 เศษเหลือทิ้งจากการปลูกถั่วเหลือง + มูลไก่ + ขุยมะพร้าว	8.06	60.93
กรรมวิธีที่ 4 ฟางข้าว + เศษเหลือทิ้งจากการปลูกข้าวโพด + มูลไก่ + ขุยมะพร้าว	8.02	60.33
กรรมวิธีที่ 5 ฟางข้าว + เศษเหลือทิ้งจากการปลูกถั่วเหลือง	8.06	60.40

+ มูลไก่ + ขุยมะพร้าว		
กรรมวิธีที่ 6 เศษเหลือทิ้งจากการปลูกถั่วเหลือง + เศษเหลือทิ้งจากการปลูกข้าวโพด + มูลไก่ + ขุยมะพร้าว	8.19	59.43
กรรมวิธีที่ 7 ฟางข้าว + เศษเหลือทิ้งจากการปลูกข้าวโพด + เศษเหลือทิ้งจากการปลูกถั่วเหลือง + มูลไก่ + ขุยมะพร้าว	8.34	59.27

ในส่วนปริมาณธาตุอาหารพืชหลักในวัสดุปลูก พบว่า กรรมวิธีที่ 7 มีปริมาณของไนโตรเจนทั้งหมดเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 0.59 เปอร์เซ็นต์ รองลงมากรรมวิธีที่ 2 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.53 เปอร์เซ็นต์ ส่วนกรรมวิธีที่ 3 มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 0.36 เปอร์เซ็นต์

ปริมาณฟอสฟอรัสทั้งหมด พบว่า กรรมวิธีที่ 7 มีปริมาณของฟอสฟอรัสทั้งหมดเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 1.06 เปอร์เซ็นต์ รองลงมากรรมวิธีที่ 2 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.82 เปอร์เซ็นต์ ส่วนกรรมวิธีที่ 1 มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 0.55 เปอร์เซ็นต์

ปริมาณโปรแตสเซียมทั้งหมด พบว่า กรรมวิธีที่ 7 มีปริมาณของโปรแตสเซียมทั้งหมดเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 1.38 เปอร์เซ็นต์ รองลงมากรรมวิธีที่ 6 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.36 เปอร์เซ็นต์ ส่วนกรรมวิธีที่ 1 มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 0.83 เปอร์เซ็นต์
ดัดนำเสนอในตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 ปริมาณร้อยละไนโตรเจน ฟอสฟอรัสทั้งหมด และโปรแตสเซียมทั้งหมดของวัสดุปลูก

กรรมวิธีการทดลอง	ไนโตรเจน (%)	ฟอสฟอรัสทั้งหมด (%)	โปรแตสเซียม (%)
กรรมวิธีที่ 1 ฟางข้าว + มูลไก่ + ขุยมะพร้าว	0.37	0.55	0.83
กรรมวิธีที่ 2 เศษเหลือทิ้งจากการปลูกข้าวโพด + มูลไก่ + ขุยมะพร้าว	0.53	0.82	1.24
กรรมวิธีที่ 3 เศษเหลือทิ้งจากการปลูกถั่วเหลือง + มูลไก่	0.36	0.67	1.16

+ ขุยมะพร้าว			
กรรมวิธีที่ 4 ฟางข้าว + เศษเหลือทิ้งจากการปลูกข้าวโพด + มูลไก่ + ขุยมะพร้าว	0.42	0.63	0.97
กรรมวิธีที่ 5 ฟางข้าว + เศษเหลือทิ้งจากการปลูกถั่วเหลือง + มูลไก่ + ขุยมะพร้าว	0.40	0.66	1.26
กรรมวิธีที่ 6 เศษเหลือทิ้งจากการปลูกถั่วเหลือง + เศษเหลือทิ้งจากการปลูกข้าวโพด + มูลไก่ + ขุยมะพร้าว	0.40	0.72	1.36
กรรมวิธีที่ 7 ฟางข้าว + เศษเหลือทิ้งจากการปลูกข้าวโพด + เศษเหลือทิ้งจากการปลูกถั่วเหลือง + มูลไก่ + ขุยมะพร้าว	0.59	1.06	1.38

ส่วนที่ 4 ประสิทธิภาพของวัสดุปลูกต่อการเจริญเติบโตของผักกาดหอมใบพันธุ์กรีนโอ๊ค

หลังจากเพาะกล้า 15 วัน และทำการย้ายต้นกล้าปลูกลงในกระถางแต่ละกรรมวิธีการทดลองเป็นเวลา 28 วัน พบว่า

จำนวนใบมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกรรมวิธีที่ 1 มีจำนวนใบเฉลี่ยสูงสุด 21.00 ใบ รองลงมากรรมวิธีที่ 4 มีจำนวนใบเฉลี่ย 14.00 ใบ และกรรมวิธีควบคุม มีจำนวนใบเฉลี่ยต่ำสุด 9.00 ใบ

ความสูงของลำต้นมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกรรมวิธีที่ 4 มีความสูงเฉลี่ยสูงสุด 20.13 เซนติเมตร รองลงมากรรมวิธีที่ 3 มีความสูงเฉลี่ย 17.00 เซนติเมตร และกรรมวิธีควบคุม มีความสูงเฉลี่ยต่ำสุด 11.00 เซนติเมตร

ความกว้างทรงพุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกรรมวิธีที่ 4 มีความกว้างทรงพุ่มเฉลี่ยสูงสุด 21.44 เซนติเมตร รองลงมากรรมวิธีที่ 1 มีความกว้างทรงพุ่มเฉลี่ย 18.64 เซนติเมตร และกรรมวิธีควบคุม มีความกว้างทรงพุ่มเฉลี่ยต่ำสุด 9.00 เซนติเมตร
 ดึงนำเสนอในตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 จำนวนใบ ความสูงของลำต้น และความกว้างของทรงพุ่มผักกาดหอมใบพันธุ์กรีนโอ๊ค

กรรมวิธีการทดลอง	การเจริญเติบโต		
	จำนวนใบ (ใบ)	ความสูงของลำต้น (เซนติเมตร)	ความกว้างของทรงพุ่ม (เซนติเมตร)
ควบคุม (ดินร่วน)	9.00 ^{abc}	11.00 ^{abc}	9.00 ^{ab}
กรรมวิธีที่ 1 วัสดุปลูก	21.00 ^a	16.65 ^{ab}	18.64 ^a
กรรมวิธีที่ 2 วัสดุปลูกร่วมกับแกลบหมัก	11.00 ^{abc}	15.30 ^{ab}	12.00 ^{ab}
กรรมวิธีที่ 3 วัสดุปลูกร่วมกับดินปลูก ทางการค้า	11.00 ^{abc}	17.00 ^{ab}	17.02 ^a
กรรมวิธีที่ 4 วัสดุปลูกร่วมกับวัสดุปลูก ทางการค้าร่วมกับแกลบหมัก	14.00 ^{ab}	20.13 ^a	21.44 ^a
<i>F test</i>	**	**	**
<i>C.V. (%)</i>	14.32	8.46	9.21

** = แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 ตามลำดับ

ค่าเฉลี่ยที่กำกับด้วยอักษรต่างกันในกลุ่มเดียวกันมีความแตกต่างกันทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % โดยวิธี Duncan's Multiple Range Test (DMRT)

ความยาวรากมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกรรมวิธีที่ 4 มีความยาวรากเฉลี่ยสูงสุด 10.66 เซนติเมตร รองลงมากรรมวิธีที่ 2 มีความยาวรากเฉลี่ย 9.80 เซนติเมตร และกรรมวิธีควบคุมมีความยาวรากเฉลี่ยต่ำสุด 4.14 เซนติเมตร

เส้นผ่าศูนย์กลางลำต้นมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกรรมวิธีที่ 4 มีเส้นผ่าศูนย์กลางลำต้นเฉลี่ยสูงสุด 0.21 มิลลิเมตร รองลงมากรรมวิธีที่ 3 มีเส้นผ่าศูนย์กลางลำต้นเฉลี่ย 0.14 มิลลิเมตร และกรรมวิธีควบคุมมีเส้นผ่าศูนย์กลางลำต้นเฉลี่ยต่ำสุด 0.04 มิลลิเมตร

น้ำหนักต้นสดมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกรรมวิธีที่ 4 มีน้ำหนักต้นสดเฉลี่ยสูงสุด 370.00 กรัม รองลงมากรรมวิธีที่ 3 มีน้ำหนักต้นสดเฉลี่ย 213.00 กรัม และกรรมวิธีควบคุมมีน้ำหนักต้นสดเฉลี่ยต่ำสุด 43.00 กรัม

ดัดนำเสนอในตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 ความยาวราก เส้นผ่าศูนย์กลางลำต้น และน้ำหนักต้นสดผักกาดหอมใบพันธุ์กรีนโอ๊ค

กรรมวิธีการทดลอง	การเจริญเติบโต		
	ความยาวราก (เซนติเมตร)	เส้นผ่าศูนย์กลางลำต้น (มิลลิเมตร)	น้ำหนักต้นสด (กรัม)
ควบคุม (ดินร่วน)	4.14 ^{abc}	0.04 ^{abc}	43.00 ^{abc}
กรรมวิธีที่ 1 วัสดุปลูก	9.80 ^a	0.10 ^{ab}	149.00 ^{ab}
กรรมวิธีที่ 2 วัสดุปลูกร่วมกับ แกลบหมัก	8.63 ^a	0.13 ^{ab}	187.00 ^{ab}
กรรมวิธีที่ 3 วัสดุปลูกร่วมกับดิน ปลูกทางการค้า	6.33 ^{ab}	0.14 ^{ab}	213.00 ^{ab}
กรรมวิธีที่ 4 วัสดุปลูกร่วมกับวัสดุ ปลูกทางการค้าร่วมกับแกลบหมัก	10.66 ^a	0.21 ^a	370.00 ^a
<i>F test</i>	**	**	**
<i>C.V. (%)</i>	19.23	33.33	27.22

** = แตกต่างกันอย่างสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % ตามลำดับ

ค่าเฉลี่ยที่กำกับด้วยอักษรต่างกันในกลุ่มเดียวกันมีความแตกต่างกันทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % โดยวิธี Duncan's Multiple Range Test (DMRT)

ส่วนที่ 5 แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์วัสดุปลูกจากวัสดุเหลือใช้ในชุมชนสำหรับ วิสาหกิจชุมชนในเชิงพาณิชย์

ข้อสรุปจากกระบวนการสัมมนาเชิงปฏิบัติการกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder group operational seminar) สรุปได้ดังนี้

แนวทางการแสวงหาวัตถุดิบ พบว่า ในชุมชนยังคงมีเศษวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรที่สามารถแสวงได้ตามพื้นที่การเกษตรทั่วไป ทั้งนี้ในช่วงฤดูฝนจะมีความหลากหลายของการเพาะปลูกพืชทำให้ปริมาณเศษวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรมีปริมาณมากและมีความหลากหลาย ในส่วนของครัวเรือนเศษวัสดุอินทรีย์ส่วนใหญ่จะเป็นเศษผักและผลไม้ที่เหลือทิ้งจากการประกอบอาหารซึ่งมีปริมาณน้อย ประชาชนจะนำไปเป็นอาหารสัตว์ เช่น ไก่ เป็ด แต่ยังมีครัวเรือนบางครัวเรือนที่ยังเผา

เศษใบไม้และเศษวัชพืช รวมถึงเกษตรกรบางส่วนก็ยังเผาฟางข้าวและเศษวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรชนิดอื่นเนื่องจากมีความเชื่อว่าถ้าจากการเผาจะเป็นอาหารให้กับจุลินทรีย์ในดิน ทั้งนี้การแสวงหาวัตถุดิบเพื่อนำมาผลิตวัสดุปลูกพืชเชิงการค้าจะหาได้ง่าย และมีปริมาณเพียงพอ

แนวทางเกี่ยวกับกระบวนการผลิต พบว่า ในพื้นที่ที่มีกระบวนการผลิตสารชีวภาพจากเศษวัสดุอินทรีย์ที่หลากหลายทั้งการผลิตน้ำหมักชีวภาพจากเศษผัก การทำปุ๋ยหมักจากเศษใบไม้ รวมทั้งมีการใช้ประโยชน์เศษวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรโดยเฉพาะฟางข้าวจะนำมาคลุมแปลงปลูกผัก นำมาอัดเป็นก้อนเพื่อใช้ในการเพาะเห็ดฟาง และนำมาเป็นอาหารวัว ในส่วนของการผลิตวัสดุปลูกพืชผู้มีส่วนได้เสียได้สะท้อนกระบวนการในการผลิตว่ามีขั้นตอนที่ซับซ้อน ยุ่งยาก ต้องใช้สถานที่ผลิตที่มีพื้นที่กว้างซึ่งในชุมชนไม่มีสถานที่ที่เหมาะสม ต้นทุนในการผลิตค่อนข้างสูงในระยะเริ่มต้นทั้งค่าเครื่องจักรและอุปกรณ์ประกอบต่าง ๆ และไม่มีแหล่งเงินทุนสนับสนุน แต่อย่างไรก็ตามในชุมชนยังมีแหล่งเรียนรู้จากเกษตรกรบางส่วนที่มีประสบการณ์และดำเนินการผลิตสารชีวภาพใช้ในการเกษตรอย่างต่อเนื่อง รวมถึงมีสถาบันการศึกษาเข้ามาบริการวิชาการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์วัสดุอินทรีย์ซึ่งมีส่วนสำคัญในการสร้างองค์ความรู้และแนวทางในการใช้ประโยชน์เศษวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรได้อย่างเหมาะสม

แนวทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ พบว่า การผลิตสินค้าในชุมชนส่วนใหญ่จะจำหน่ายในร้านค้าทั่วไปในชุมชน เช่น น้ำหมักชีวภาพจะจำหน่ายลิตรละประมาณ 80 – 100 บาท วัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรบางชนิด เช่น ฟางข้าว เปลือกถั่วเหลือง ต้นข้าวโพดจะมีพ่อค้ามารับซื้อในพื้นที่ ทั้งนี้ผลิตภัณฑ์วัสดุปลูกถ้าสามารถผลิตได้ในปริมาณมากอาจจะต้องหาช่องทางการจำหน่ายผ่านตลาดออนไลน์หรือการสร้างแนวทางจำหน่ายนอกพื้นที่ชุมชนโดยหาตัวแทนจำหน่าย ทั้งนี้ต้องสร้างคุณภาพของผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ยอมรับของผู้ใช้ในชุมชนก่อนนำออกจำหน่าย

การผลิตวัสดุปลูกจากเศษวัสดุเหลือทิ้งในชุมชนเชิงการค้ายังมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะคุณภาพของวัสดุปลูกที่ต้องมีการควบคุมคุณภาพอย่างเข้มงวด ทั้งนี้ต้องนำตัวอย่างวัสดุปลูกที่ผลิตได้ตรวจสอบคุณสมบัติทางเคมีและปริมาณธาตุอาหารพืชทางห้องปฏิบัติการ และระบุข้อมูลส่วนประกอบต่าง ๆ พร้อมข้อมูลจากการตรวจทางห้องปฏิบัติการลงในกระสอบบรรจุอันจะเป็นการยืนยันคุณภาพของวัสดุปลูกได้